

Preliminarii

Într-o epocă istorică marcată de dezvoltarea mijloacelor de transmitere a informației, cercetarea arheologică este eficientă în măsura în care este dinamică, iar dinamica sa este dată de rapiditatea circulației informației. Înțelegând arhiva arheologică ca depozitară a acestei informații, se impune o încercare de definire a acesteia din urmă.

Informația și cercetarea arheologică

Aprofundând semnificația atribuită sintagmei *informație arheologică* în relația sa cu cercetarea arheologică, ar trebui realizată o departajare între informația *virtuală* și informația *concretă*. Prin informație virtuală vom înțelege totalitatea datelor¹ conservate și potențial furnizate de orice sit arheologic. Acestea au un caracter intrinsec², independent de cercetarea arheologică. Prin opoziție, informația concretă este cea informație reală, relevată odată cu cercetarea arheologică; totalitatea materialelor și datelor înregistrate, interpretate și intrate în circuitul științific. Aceste date sunt dependente de nivelul metodelor și tehnicilor de investigație, atins la un moment dat, astfel existând posibilitatea ca unele dintre ele să fie false sau susceptibile unor noi examinări.

Deoarece, pe de o parte orice săpătură arheologică înseamnă distrugerea ireversibilă a „arhivei” păstrate în pământ, iar pe de altă parte stadiul cercetării, indiferent de îmbunătățirea continuă și de caracterul interdisciplinar, nu permite cunoașterea integrală a datelor oferite de sit (în sensul că informația concretă relevată de cercetători nu se identifică cu informația virtuală, intrinsecă, diferența dintre ele constând în acea parte a datelor ignorate - care nu corespund așteptărilor³ sau depășesc nivelul înțelegerii - și uneori pierdute pentru totdeauna) se impune nu doar înregistrarea exhaustivă, dar și organizarea și păstrarea optimă a informației arheologice (fig.1).

¹ Încă din 1975 în Marea Britanie au fost definite, prin raportul Frere, mai multe *niveluri de date*: nivelul I, reprezentat de situl arheologic, cu toate artefactele și ecofactele pe care le conține; nivelul al II-lea, înțeles ca înregistrarea primară a sitului cu documentația aferentă; nivelul al III-lea, definit ca o arhivă complet ordonată; nivelul al IV-lea considerat a fi suma acelor părți de rapoarte de arhivă, editate și plasate în context, Carvin et al. 1992/2000, 2. După cum se poate observa nivelul I ar corespunde informației virtuale, pe când celelalte niveluri ar reprezenta evoluția și transformările suferite de informația concretă din momentul înregistrării, analizei, interpretării/ reinterpreării și intrării în circuitul științific.

² Termenul nu este nou în arheologia sau muzeologia românească; R. Florescu, referindu-se la valoarea bunurilor muzeale, face distincția între *informația intrinsecă* sau *inerentă* („aceea pe care obiectul o poartă prin atributele sale specifice”, și *informația contextuală* („aceea pe care nu obiectul, ci cercetătorul de muzeu, o relevă în raport cu condițiile de descoperire sau de achiziție ale obiectului etc., de toate datele pe care le poate culege cu privire la obiect din mediul în care a existat funcțional, înainte de a deveni bun de muzeu”), Florescu 1994, 29. Deși diferite, denumirile folosite de noi par să corespundă definițiilor citate mai sus, totuși între ele există deosebiri de nuanță. Informația virtuală este intrinsecă în raport cu acțiunea de cercetare arheologică, dar ea nu se identifică cu informația conținută doar de obiecte în sine, scoase din contextul lor. Privită ca ansamblul datelor dintr-un sit (legate de obiectele, de relațiile și fenomenele existente în cadrul acestuia) informația virtuală are și un caracter contextual.

³ Barker 2001, 159

Din păcate în arheologia românească, deși potrivit codului deontologic „toate cercetările arheologice trebuie să asigure condițiile unei înregistrări corespunzătoare, într-o formă inteligibilă și cât mai durabilă”⁴, rolul înregistrării este minimalizat, dacă nu chiar neglijat ca modalitate complementară, alături de colectarea materialelor, de preservare a informației arheologice. Iată de ce organizarea arhivelor arheologice, depozitare ale documentelor rezultate în urma acestei înregistrări, are, la rândul său, o valoare insignifiantă comparativ cu aceea acordată organizării colecțiilor⁵.

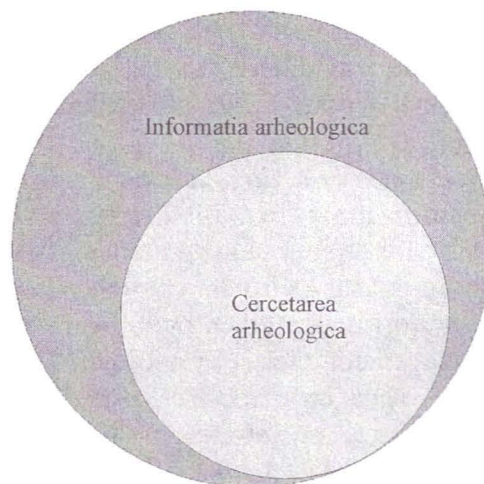

Fig. 1: Raportul dintre informația și cercetarea arheologică

⁴ Cod 2000, art.3

⁵ Cercetarea arheologică generează pe de o parte obiecte, iar pe de altă parte documente aferente, rezultate din înregistrarea obiectelor colectate și a fenomenelor observate pe sit, precum și în urma analizelor și interpretărilor. De aceea păstrarea optimă a informației conținute de acestea se va face prin organizarea colecțiilor (depozitare ale materialelor) și arhivelor (depozitare ale documentelor). În Occident, informația rezultată în urma unei cercetări arheologice (mai precis în urma unui proiect arheologic) este privită ca un ansamblu unitar, iar organizarea colecțiilor și a arhivelor nu se face în mod separat, ci în bloc, conform unui sistem de norme standard. Este și motivul pentru care uneori unul dintre cei doi termeni (*colecție* sau *arhivă*) îl subordonează sau îl implică și pe celălalt. De exemplu, în *Standard and Guidance*, adoptat de IFA în 1994 și revizuit în 2001, arhiva are două componente: arhiva de materiale (cu toate materialele descoperite pe șantier) și arhiva documentară (cu toată documentația aferentă cercetării), Standard 2001, appendix 1. În mod contrar S. T. Childs și E. Corcoran, în lucrarea *Managing Archaeological Collections*, definesc colecția, potrivit *Curation of Federally-Owned and Administered Archaeological Collections of 1990 (36 CFR 79)* ca fiind “Material remains that are excavated or removing during a survey, excavation or other study of a prehistoric or historic resource, and associated records that are prepared or assembled in connection with the survey, excavation or other study”, Childs, Corcoran 2000, 5. Așadar, o colecție poate include: pe lângă artefacte și materiale non-culturale, înregistrări asociate, inclusiv date digitale, rezultatele cercetării sau interpretări. Este atrasă atenția asupra faptului că pot exista cercetări (proiecte) care furnizează colecții constituite doar din înregistrări asociate, Childs, Corcoran 2000, 5.

Sfera de cuprindere a prezentei lucrări, nu permite o aprofundare a tuturor problemelor legate de managementul informației arheologice și al patrimoniului, credem totuși că, la nivel central, ar trebui reluați și revizuiți unii termeni, cum ar fi de pildă *colecție*, *arhivă*, *fond*, nu numai în sensul definirii lor cât mai clare (pentru a fi evitate înțelesurile multiple și automat confuziile), dar și în sensul stabilirii raportului dintre aceste entități manageriale și a criteriilor care să stea la baza organizării lor. Dificultatea gestionării masei mari de informație, a haosului informațional care există la ora actuală în arheologia românească vine și din lipsa unui limbaj comun și coerent fără de care indispensabilul sistem de norme standard nu poate fi conceput.

Importanța arhivei arheologice

Din cele prezentate până acum se poate deduce cu ușurință care este importanța majoră a arhivei arheologice, prin funcția sa de stocare și prezervare a datelor, ea reprezentând o etapă importantă în desfășurarea circuitului parcurs de informația arheologică, acel „cycle of information gathering and reuse”⁶. Orice cercetare arheologică relevă și generează informația arheologică (informația *concretă*), determinând stadiul cunoașterii la un moment dat. Dar tocmai acest stadiu, prin folosirea și refolosirea informației existente, prin lacunele și carențele cunoașterii ce se cer anulate, este cel care impulsionează și determină cercetarea arheologică. Fără o păstrare optimă a informației, circuitul acesta nu s-ar ridica la adevăratul său potențial. Așadar, arhivele formează o parte vitală a resursei arheologice; ca bază pentru analize ulterioare și reinterpretare o arhivă bine organizată permite generațiilor viitoare, care vor avea acces la o tehnică și tehnologie îmbunătățită, să extragă informații noi din materialul care în prezent rămâne opac. Ele permit o valorificare rapidă a informației arheologice, după cum oferă posibilitatea accesului la informația arheologică nu doar a specialiștilor în domeniu, ci și a publicului larg.

Stadiul arhivelor arheologice în România

În Occident, arhivele nu numai că sunt integrate unor sisteme standard de management al informației, dar, mai mult de atât, ele au înregistrat o evoluție, odată cu dezvoltarea metodelor moderne/interdisciplinare de cercetare, de la normele de organizare tradițională la principii de organizare digitală. Probleme perimate pentru arheologia occidentală rămân de actualitate pentru cea românească, deși, privind retrospectiv, ele ar fi trebuit demult depășite.

Încă de acum mai bine de trei decenii revenea în atenția specialiștilor problema creșterii datelor arheologice și a lipsei unui sistem centralizat de *evidență științifică*. Ca atare, în literatura de specialitate, au existat mai multe încercări izolate și sporadice de propunere a unor astfel de sisteme, fie sub forma fișelor perforate și cu selecție vizuală⁷, fie sub forma unor modele de sisteme informatice⁸, care însă urmăreau doar evidența colecțiilor, respectiv a obiectelor arheologice. Deși nu se face nici o referire la arhive, acestea pot fi întrezărite în spatele subînțelesei necesități de organizare a documentelor, rezultate în urma înregistrării și gestionării materialelor. Pentru perioada respectivă este prematură noțiunea de arhivă arheologică, cu toate că existența arhivelor la nivelul muzeelor nu poate fi contestată.

Pentru arheologii, dar mai ales muzeografi români, organizarea arhivelor arheologice pare a fi, în continuare, un subiect lipsit de importanță, care nu necesită aducerea sa în discuție, după cum o dovedește penuria de lucrări dedicate. Modelul clasic și general acceptat de organizare a arhivelor în cadrul muzeelor este cel prezentat în manualul „Bazele muzeologiei”⁹. Rezultat al documentării de muzeu, informația „se concretizează” în fonduri și subfonduri¹⁰, departajate după tipul de documente și la nivelul cărora, cel puțin după cum reiese din lucrare, nu există o diferențiere pe baza domeniului de specialitate care a generat documentul (excepție face arhiva de conservare, care este concepută separat de celelalte). Astfel, deși în manual se regăsesc

⁶ Richards, Robinson 2000, 7

⁷ Pascu 1967; Paul 1975; Paul et al. 1976

⁸ Bloșiu 1972-1973

⁹ Florescu 1994

¹⁰ Florescu 1994, 108

exemple de documente generate de cercetarea arheologică, noțiunea de arhivă arheologică nu există.

Adoptarea termenului pare să fie rezultatul demersurilor de renovare a principiilor și metodologiei care stau la baza arheologiei românești, consecință a necesității de raliere la normele occidentale. Apariția pe situl cIMEC a traducerii în rezumat a lucrării „Archaeological publication, archives and collections”¹¹ constituie un bun exemplu în acest sens.

În recentul articol „Digital Archiving in Archaeology. Speaking about the Past to Future”, Irina Oberländer-Târnoveanu relevă importanța arhivelor arheologice și propune, ca soluție pentru rezolvarea parțială a numeroaselor probleme, acumulate în lipsa unei gestionări ferme a informației tot mai abundente, digitizarea și publicarea electronică. În acest sens lucrarea creionează un ghid al strategiilor de digitizare a documentelor arheologice ca modalitate de salvare, preservare, catalogare și accesare rapidă a datelor arheologice¹². Pentru exemplificare autoarea prezintă acțiunea de transpunere a RAR (Repertoriul Arheologic al României) în format digital, o colaborare între cIMEC și Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” în cadrul mai amplului proiect european ARENA. Desigur, efortul este incontestabil și reprezintă concretizarea acțiunilor, duse de-a lungul mai multor ani, de centralizare a informației și de creare a unei baze de date naționale, dar, din păcate, informația arheologică, după cum am văzut mai sus, nu se limitează doar la atât. Inventarierea siturilor arheologice (fie ea într-o formă complexă și relaționată de tipul bazelor de date), alături de scanarea documentelor originale ale RAR și evidența lor electronică nu rezolvă problema pierderii informației în arheologia românească și nu oferă un model pentru gestionarea acestei informații la nivel central și local.

Standardele europene își fac tot mai mult loc la noi și în curând se vor impune noi mijloace de înregistrare a informației arheologice și, prin urmare, noi mijloace de stocare a acesteia. Este și motivul pentru care se impune conceperea unor modele de organizare și de structurare a arhivelor arheologice, indiferent dacă ele se limitează la o formă clasică de depozitare fizică a documentelor sau de digitizarea lor. Suntem încă departe de posibilitatea unei înregistrări computerizate a datelor direct pe șantier, în multe cazuri chiar și după efectuarea muncii de teren, motiv pentru care înregistrarea se va face tot pe clasicele fișe (clasice în cazul în care acestea au fost folosite până acum). Digitizarea lor ulterioară este o problemă de amănunt care n-ar trebui să modifice cu nimic structura interioară a unei arhive.

Un model de arhivă arheologică

După cum scria H. Eiteljorg „an archive contains materials that have been created by others, that have been formed and informed by the judgements of others and that are intensely idiosyncratic”¹³. De aceea, pentru a vorbi de o standardizare a organizării arhivelor arheologice și de impunerea unui model centralizat, trebuie să se aducă la același numitor normele de înregistrare a informației arheologice. Într-o arhivă nu putem căuta mai mult decât documentele din care este constituită, iar calitatea acestora va conferi calitate arhivei.

Iată de ce lucrarea de față își propune să aducă în atenția arheologilor români un model de arhivă arheologică în paralel cu prezentarea succintă a principalelor documentelor care ar trebui în mod normal să o alcătuiască.

¹¹ Carvin et al. 1992/2000

¹² Oberländer-Târnoveanu 2002, 202

¹³ Eiteljorg 1994, 1054

În Occident, adoptarea unor norme de management a arhivelor a fost rezultatul unei lungi serii de dezbateri la nivel național și internațional. Astfel, în Marea Britanie, de mai bine de un deceniu, a apărut „Manual of Archival Description”, cu ediția a doua MAD2 publicată în 1990. Caracteristica principală a MDA2 este aceea de a reuni principiile de descriere ale unei „computer-readable data archive”¹⁴, cu o schemă de clasificare ierarhizată pe mai multe niveluri¹⁵ și, prin urmare, de a permite convertirea sa rapidă într-o bază de date.

La nivel internațional, aceeași tehnică de descriere, *multilevel description*¹⁶, este prevăzută de ICA (International Council on Archives) prin al său *General International Standard Archival Description*, adoptat la Stockholm, în 1999 și publicat în 2000. Deși bazate pe aceleași principii, cele două sisteme prezintă clare diferențe terminologice.

O altă lucrare care stă la baza organizării arhivelor arheologice, de astă dată tot în Marea Britanie, este MAP2 (Management of Archaeological Projects), editată de CAF în 1991. Ultima dintr-o serie de documente asemănătoare și influențată de cele precedente, lucrarea răspunde nevoii de controlare și de normalizare a activității arheologice desfășurate tot mai intens în ultimele decenii în Anglia¹⁷. Potrivit acesteia, orice activitate arheologică concretizată într-un proiect arheologic parcurge cinci etape distincte:

1. Elaborarea proiectului;
2. Cercetarea de teren (săpătura);
3. Evaluarea potențialului pentru faza următoare;
4. Analiza/cercetarea post-săpătură și pregătirea raportului;
5. Diseminarea¹⁸.

Important pentru organizarea arhivelor arheologice este faptul că MAP2 introduce și definește termenii de *arhivă de sit* și *arhivă de cercetare* ca reprezentând documentația tipică corespunzătoare etapelor de săpătură și cercetare post-săpătură¹⁹.

Modelul de arhivă pe care urmărim să-l prezentăm se bazează într-o mare măsură pe sistemul de descriere și management al arhivelor arheologice propus de CFA (English Heritage Centre for Archaeology), regăsit în lucrarea lui A. Brown și K. Perrin, „A Model for the Description of Archaeological Archives”, un exemplu de implementare, la nivel specific, arheologic, a standardelor mai sus amintite (MDA2, ISAD(G)), în concordanță cu principiile prevăzute de MAP2.

Am considerat că arhiva arheologică va cuprinde, chiar dacă virtual, toate documentele rezultate în urma unui proiect de cercetare (sau, în lipsa existenței în arheologia românească a unor prevederi clare în acest sens, în urma cercetării de teren și a cercetării/analizei de cabinet). Drept urmare, în cadrul ei se vor regăsi documente care în mod tradițional erau integrate arhivei documentare (cu subdiviziunile sale – arhiva cercetării, arhiva de conservare, arhiva de expoziții), dar și cartotecii, fototecii.

Înțelegem organizarea arhivei ca având două aspecte: pe de o parte un model de organizare conceptuală, iar, pe de altă parte, un model de organizare concretă, reală.

¹⁴ Cook 1994, 8

¹⁵ Acestea sunt numerotate după cum urmează: 0 – repository level; 1 – management group levels; 2 – group or collection level (fonds); 3 – series (class); 4 – items; 5 – pieces (document), Cook 1994, 8

¹⁶ ISAD(G) 2000, 12

¹⁷ MAP2 1991, 7

¹⁸ MAP2 1991, 8

¹⁹ MAP2 1991, 8, 32, 37

Organizarea conceptuală corespunde tehnicii de descriere ierarhizată. Potrivit acesteia, arhiva arheologică, ca de altfel orice arhivă, poate fi descrisă printr-un număr de șase niveluri, de la general la specific²⁰, fiecare nivel fiind compus dintr-un set standardizat de elemente²¹ (Tabel 1).

Nr. nivel	Denumirea nivelului	Descriere
0	Deținător	Identifică doar instituția (muzeul, universitatea, arhiva, depozitul etc.) care deține arhivele descrise ²² .
1	Grup de organizare	Acest nivel permite gruparea laolaltă a tipurilor similare de colecții ²³ arhivate, pentru a fi organizate. Orice deținător îl poate folosi pentru a distinge arhivele arheologice drept categorii aparte în cazul mai multor colecții ²⁴ .
2	Fond ²⁵	Totalitatea înregistrărilor care sunt relaționate după proveniență, indiferent de formă sau material, create și folosite de o entitate distinctă (persoană particulară sau organizație) ²⁶ . În cazul arhivelor arheologice, fondurile se constituie din documentele rezultate în urma unui proiect sau cercetări arheologice.
2.5	Subfond	Subdiviziune a fondului, realizată de obicei pe baza subdiviziunilor administrative ale instituției deținătoare sau pe baza unor criterii geografice, cronologice, funcționale de grupare a materialului ²⁷ . În cadrul arhivelor arheologice, la acest nivel se face distincția între arhiva de sit și arhiva de cercetare ²⁸ .
3.	Serie ²⁹	Descrie toate înregistrările „rezultate din același proces similar de strângere, care sunt, în linii mari, similare după aspectul fizic și conținutul informațional și care sunt denumite printr-un titlu specific” ³⁰ . O serie este, de asemenea, cunoscută sub denumirea de <i>serie de înregistrări</i> . ³¹
3.5	Subserie	Un subnivel folosit pentru a diferenția materialul din cadrul unei serii sau clase ³² .
4	Fișier (Dosar) ³³	O unitate de documente grupate împreună după același subiect, activitate sau operație, folosită în manevrarea, depozitarea și în regăsirea arhivelor. Un fișier este, de obicei, unitatea de bază în cadrul unei serii de înregistrare și poate fi reprezentat de un singur document, cum ar fi de pildă un raport, sau de un grup de înregistrări, ca de exemplu un bloc de înregistrări de context cu un singur rând de număr de înregistrare ³⁴ .

²⁰ Brown, Perrin 2000, 2

²¹ MAD2 1990, 8-9; Brown, Perrin 2000, 2

²² Brown, Perrin 2000, 2

²³ După ISAD(G), colecția este un ansamblu artificial de documente acumulate pe baza unor caracteristici comune, fără a ține cont de proveniența documentelor, ISAD(G) 2000, 10

²⁴ Brown, Perrin 2000, 2

²⁵ Am preferat termenul de *fond*, potrivit terminologiei internaționale (vezi ISAD(G) 2000), celor de *grup* sau *colecție* folosiți în Marea Britanie, Cook 1994, 8 ; Brown, Perrin 2000, 2.

²⁶ Cook 1994, 8; ISAD(G) 2000, 10; Brown, Perrin 2000, 2.

²⁷ ISAD(G) 2000, 11.

²⁸ Brown, Perrin 2000, 3.

²⁹ Termenul corespondent folosit în Marea Britanie este cel de *clasă*, Cook 1994, 8; Brown, Perrin 2000, 3

³⁰ Brown, Perrin 2000, 3 apud Cook, Procter, 1989, 19

³¹ ISAD(G) 2000, 10

³² Brown, Perrin 2000, 3

³³ Cei doi termeni traduc noțiunea *file*, folosită în ISAD(G), pentru definirea aceluiași nivel în Marea Britanie fiind utilizat termenul *item*. Din contră, *item* este uzitat în terminologia englezească a ISAD(G)

5	Piesă (Document) ³⁵	Este cel mai mic nivel al descrierii folosite sau cea mai mică unitate arhivistică, intelectual indivizibilă (cum ar fi, de pildă, un raport, o fotografie, o înregistrare audio, o singură înregistrare de context în cadrul unui bloc. etc) ³⁶
---	-----------------------------------	---

Tabel 1 : Nivelurile de descriere ale unei arhive arheologice
(după MAD2 1991, ISAD(G) 2000, Brown, Perrin 2000)

Deoarece nivelurile 0 și 1 rămân constante pentru toate arhivele arheologice depozitate de o instituție, ele având doar o funcție teoretic-orientativă, fondul formează nivelul cu cea mai largă descriere și criteriul de bază după care o arhivă arheologică se distinge de alta. Este respectat, astfel, modelul clasic de organizare a arhivelor pe fonduri, subfonduri, serii etc. și, totodată, el este transpus de la un macronivel cu aplicare generală (cel al arhivisticii) la un micronivel, cu caracter particular (cel arheologic) (fig. 2).

După cum fondurile arhivei arheologice sunt alcătuite din documentele generate de etapele cercetării (proiectului de cercetare), tot astfel departajarea și clasificarea documentelor, în funcție de faza proiectului, care le-a produs, determină subdivizarea fondurilor în arhiva de sit și arhiva de cercetare post-săpătură³⁷. Fiecare sub-fond este alcătuit dintr-un anumit număr de serii de înregistrare.

În arhiva de sit sunt cuprinse seriile de documente create în timpul fazei de elaborare a proiectului și a celei de cercetare în teren, în timp ce arhiva de cercetare reunește documentele rezultate în urma celor de evaluare, de cercetare post-săpătură și diseminare³⁸. În vest criteriile stricte de înregistrare a informației au determinat serii de documente tip. Pornind de la exemplele oferite de literatura de specialitate occidentală³⁹, am încercat să prezentăm structura arhivelor de sit și de cercetare, așa cum sunt ele constituite în mod curent în Occident, cu descrierea seriilor de documente componente, nu fără a ține cont și de realitățile românești (Anexa I-II).

pentru a defini ultimul nivel de descriere al unei arhive, în timp ce în terminologia franceză a amintitului standard internațional, precum și în cea din Marea Britanie, pentru respectivul nivel se folosește cuvântul *piece*. Am considerat că pentru cele două niveluri, noțiunile de *fișier* sau *dosar* și *piesă* sau *document* corespund mai bine limbii române și nu creează confuzii, cum, de pildă, ar fi creat adoptarea cuvântului *item*, de o mare bogăție semantică, dar care prezintă inconvenientul de a fi greu traducibil în limba română.

³⁴ ISAD(G) 2000, 10, Brown, Perrin 2000, 3.

³⁵ vezi nota 33

³⁶ ISAD(G) 2000, 11; Brown, Perrin 2000, 3.

³⁷ MAP2 1991, 8.

³⁸ după modelul Brown, Perrin 2000. Există instituții, în Anglia, cum ar fi de exemplu MOLAS (Museum of London Archaeological Service), care consideră că orice acțiune individualizată a cercetării produce o arhivă specifică (arhiva de proiectare a cercetării; arhiva de sit; arhiva de perieghetă; arhiva de evaluare post-săpătură; arhiva de cercetare post-săpătură etc), GSPAA 1998, 10-19.

³⁹ MAP2 1991; GSPAA 1998; Brown, Perrin 2000, Standard 2000, Thompson 2001

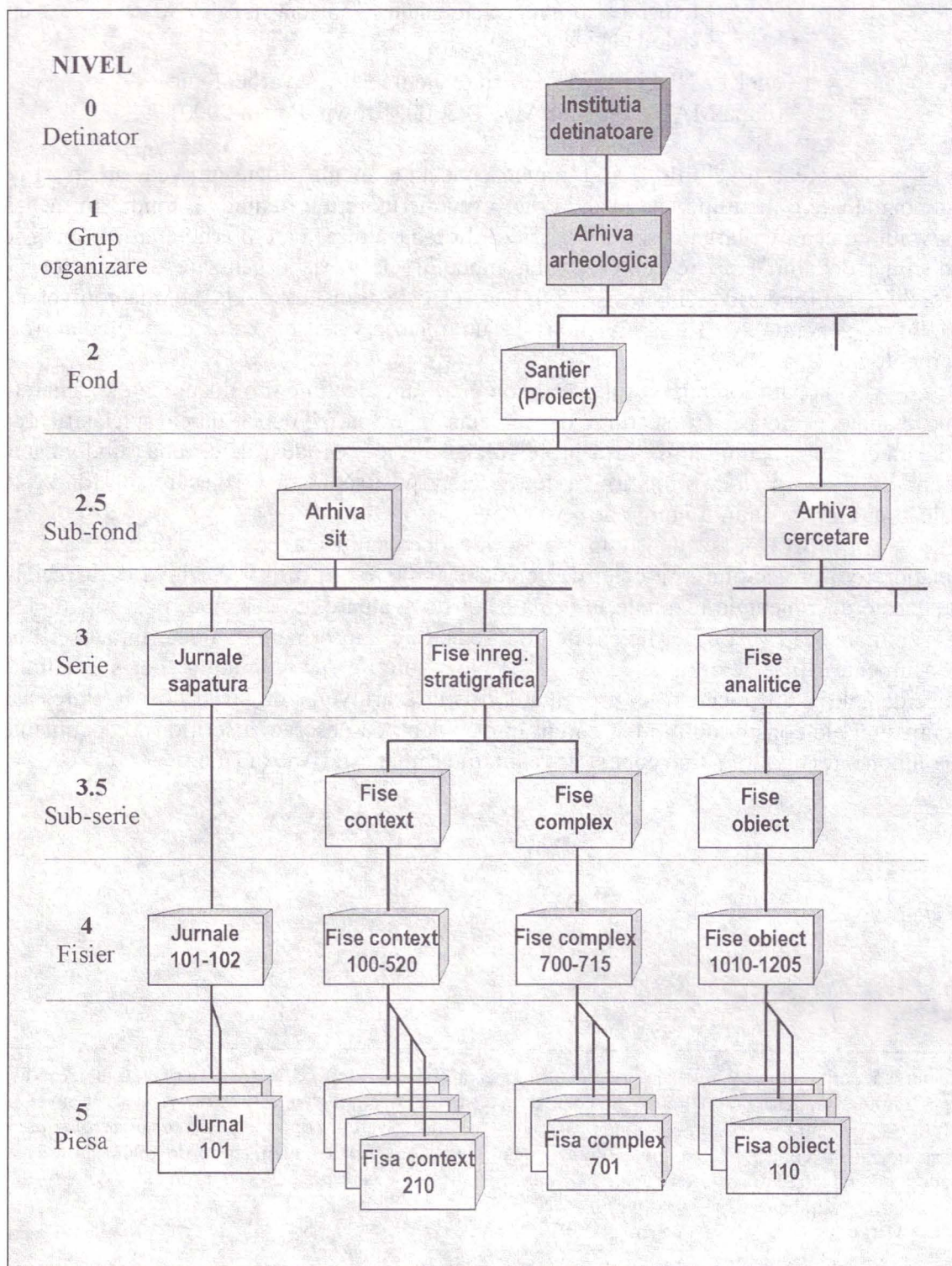

Fig. 2: Nivelurile de organizare ale arhivei arheologice (după modelul de descriere ierarhizat propus de ICA – ISAD(G) 2000 și CFA – Brown, Perrin 2000)

Conform modelului CFA, fiecărei serii îi este atribuit un număr de index, pentru regăsirea rapidă a informației. Seriele din cadrul arhivei de sit și de cercetare sunt indexate cu numere de forma $1.n$, respectiv $2.n$, unde n poate fi același, în cazul seriilor similare din cele două arhive sau, din contră, poate corespunde unei serii dintr-o arhivă, fără a exista și în cealaltă⁴⁰ (tabel 2).

Arhiva de sit		Arhiva de cercetare	
Nr. index	Serie	Nr. index	Serie
1.1.	Plan cercetare	2.1	Rapoarte de evaluare post-săpătură Planul de cercetare actualizat
1.2	Documentația topografică		
1.3	Documentația prospecției arheo-geofizice		
1.4	Jurnale /carnete săpătură		
1.5	Documente de conservare-restaurare <i>in situ</i>		
1.6	Fișe de sit/ periegheză		
1.7	Documente înregistrare stratigrafică	2.7	Documente analitice asupra contextelor/ complexelor
1.8	Matrice de contexte/ unități stratigrafice (US)	2.8	Documente analitice privind stratigrafia
1.9	Documente de înregistrare primară a artefactelor	2.9	Documente analitice ale materialelor
		2.10	Documente privind conservarea-restaurarea
		2.11	Raze X/ Alte analize pe materiale
1.12	Fișe de înregistrare a ecofactelor și probelor	2.12	Documente analitice asupra ecofactelor și probelor de mediu
1.13	Registrul probelor de mediu		
1.14	Fișe de înregistrare a scheletelor (oaselor umane)	2.14	Documente analitice ale oaselor umane
		2.15	Documente analitice ale oaselor animale
1.16	Lista cutiilor cu materiale/eșantioane		
1.17	Desene	2.17	Desene
1.18	Lista de înregistrare a desenelor	2.18	Catalog desene
1.19	Documente fotografice	2.19	Documente fotografice
1.20	Lista cu înregistrarea documentelor foto	2.20	Registru imagini
1.21	Înregistrări audio-video		
1.22	Lista cu înregistrări audio-video		
1.23	Rapoarte provizorii		
		2.24	Rapoarte analitice
		2.25	Raportul final
1.26	Documente diverse/ Correspondență		

Tabel 2 : Serii de documente în cadrul arhivei de sit și de cercetare

⁴⁰ Brown 2000, 45; Brown, Perrin 2000, 5.

Seriile se pot diviza, la rândul lor, în subserii, cum ar fi, de exemplu, seria 1.7, a *documentelor de înregistrare stratigrafică*, la care se deosebesc *fișele de context și fișele de complex* sau seria 1.12, a *fișelor de înregistrare a ecofactelor și probelor*, cu mai multe tipuri de fișă, specifice domeniului de investigație.

Fără a intra în detalii, trebuie precizat faptul că, potrivit modelului *multilevel description*, fiecare nivel de descriere este compus din seturi standard de date, așa numitele *data elements*⁴¹, deosebit de importante prin rolul pe care îl au în ordonarea și regăsirea rapidă a informației⁴².

Organizarea concretă nu poate fi concepută în afara celei conceptuale, totuși ea poate fi depistată, ca aspect separat al organizării arhivelor arheologice, la nivelul manipulării fizice, directe a documentelor, prin regulile de depozitare și de păstrare a acestora. Ordonarea documentelor, deși poate presupune criterii diferite de la o instituție la alta, se face în funcție de:

- dimensiunea documentelor;
- tipul de material pe care sunt înregistrate;
- tipul și/sau seria documentelor.

Rezultate ale acestei organizări sunt entitățile de administrare a documentelor de tipul celor cunoscute în muzeele din România:

- arhiva documentară - cu documentele scrise; subdivizată în funcție de seriile de documente;
- cartoteca - cu hărți, planuri și desene la scară, realizate pe teren;
- fototeca - cu documentele realizate prin mijloace foto și subîmpărțită, la rândul său, în funcție de seriile cărora le aparțin piesele documentare.

Concluzii

Departa de a rezolva acutele probleme ridicate de managementul informației arheologice, lucrarea de față urmărește ridicarea vâlului de comoditate și ignoranță ce s-a așternut peste responsabilitatea pe care o implică profesia de arheolog și/sau muzeograf. Abordarea iresponsabilă a șantierelor arheologice, strângerea haotică a materialelor și neglijarea documentației aferente ar trebui să lase locul unor practici bazate pe seturi de reguli standard, accesibile, dar în același timp eficiente prin care informația arheologică să poată fi recuperată cât mai exhaustiv și valorificată cât mai rapid.

Noțiunea de arhivă arheologică este una recentă, dar preocuparea pentru organizarea arhivelor arheologice a evoluat și a devenit o activitate de sine stătătoare, clar individualizată în sânul arheologiei. Mai nou, arhivele digitale sunt cele care răspund necesității de stocare și evidență a informației digitale, înregistrată prin diversele și tot mai numeroasele mijloace și metode moderne aplicate în arheologie. Au apărut chiar și ghiduri pentru o mai bună organizare a acestora, cum ar fi, de exemplu, *Digital Archives from Excavation and Fieldwork. Guide to Good Practice*, editat de J. Richards și D. Robinson.

Fișesc se naște întrebarea: de ce nu am prezentat un model de arhivă digitală? Pentru că în România majoritatea înregistrărilor create în timpul săpăturii nu sunt digitale, iar digitizarea ulterioară este dificilă din cauza lipsei unor dotări adecvate. Pe de altă parte, o arhivă, așa cum am arătat, nu poate exista în afara documentelor care o compun, iar la noi am putut diagnostica o profundă carență în privința conceperii și utilizării unor norme standard după care să fie înregistrate datele. Iată de ce, după

⁴¹ Brown, Perrin 2000, 8

⁴² o prezentare mai detaliată va fi făcută în partea a II-a a prezentei lucrări

prezentarea principiilor de structurare a arhivelor arheologice, așa cum sunt ele văzute în Occident, o parte consistentă a articolului, cele două anexe, se constituie într-un ghid al documentelor care ar trebui să rezulte în urma unei cercetări arheologice. Este important de reținut că, deși nu am precizat, unele serii de înregistrări sunt create direct în format digital (de exemplu, datele topografice, datele prospecțiilor arheo-geofizice, fotografiile realizate cu camera digitală etc.), iar celelalte pot fi oricând digitizate. Modelul de arhivă a fost astfel conceput încât să fie cu ușurință implementat.

Deși depășesc subiectul articolului, scurtele informații despre conținutul documentelor le-am considerat a fi utile în stimularea adoptării și aplicării lor.

Nu avem pretenția că datele oferite sunt complete (de altfel, o a doua parte a articolului va urma să apară), ele pot fi îmbunătățite și adăugite. În definitiv, acesta este principalul scop al lucrării, de a impulsiona constructiv criticile, dezbaterile.

Bibliografie

- Barker 2001 – Ph. Barker, *Techniques of Archaeological Excavation*, London, 2001.
- Bloșiu 1972-1973 – C. Bloșiu, *Propunerea unui model general de sistem de prelucrare automată a datelor în arheologie*, în *Memoria Antiquitatis*, IV-V, 1972-1973, 13-23.
- Brown 2000 – A. Brown, *Documenting Digital Archives – a case study*, în Richards, Robinson 2000, 43-48.
- Brown, Perrin 2000 – A. Brown, K. Perrin, *A Model for the description of Archaeological Archives*, English Heritage, 2000.
- Carvin et al. 1992/2000 – M. Carvin, H. Chapman, B. Cunliffe, T. Hassall, M. Hebditch, A. Lawson, I. Longworth, R. Morris, D. Phillipson, J. Schofield, G. Wainwright, *Publicația arheologică, arhivele și colecțiile. Spre o politică națională în Anglia (Archaeological publication, archives and collections, 1992)*, traducere și adaptare M. Chiriac, 2000, <http://www.cimec.ro/Arheologie/Angliapublicatii.htm>
- Childs, Corcoran 2000 – S. T. Childs, E. Corcoran, *Managing Archaeological Collections: Tehnical Assistance*, 2000, www.cr.nps.gov/aad/collections/
- Codul 2000 – ***, *Codul deontologic al arheologilor din România*, aprobat de Comisia Națională de Arheologie, Deva, 24.05.2000, http://www.cimec.ro/Arheologie/cod_deont_arh.htm
- Cook 1994 – M. Cook, *Managing Machine-Readable Archives: Progres and Description and Exchange Standards*, în *IASSIST Quarterly*, 18, 1/ 2, 1994, 7-10.
- Eiteljorg – H. Eiteljorg, *Electronic archives*, în *Antiquity*, 71, 274, 1997, 1054-7.
- Florescu 1994 – R. Florescu, *Bazele muzeologiei*, București, 1994.

- GSPAA 1998 – ***, *General Standards for Preparation of Archaeological Archives Deposited with Museum of London*, London, 1998.
- ISAD(G) 2000 – ***, *General International Standard Archival Description*: adopted by the Committee on Descriptive Standards, Stockholm, Sweden, 19-22 September 1999, 2nd ed., International Council on Archives, Ottawa, 2000.
- MAP2 – ***, *Managing of Archaeological Projects*, 2nd ed., English Heritage, London, 1991
- Oberländer-Târnoveanu 2002 – I. Oberländer-Târnoveanu, *Digital Archiving in Archaeology. Speaking about the Past to the Future*, în *Vladimir Dumitrescu 100 de ani de la naștere*, *Cultură și Civilizație la Dunărea de Jos*, XIX, Călărași, 2002.
- Pascu 1967 – N. Pascu, *Pentru o informare științifică modernă privind colecțiile de obiecte existente în muzee și în afara lor*, în *Revista Muzeelor*, 5, IV, 1967, 426-432.
- Paul 1975 – I. Paul, *Cu privire la sistematizarea și modernizarea evidențelor științifice muzeale*, în *Studii și comunicări*, 19, *Arheologie-istorie*, Muzeul Brukenthal, Sibiu, 1975, 205-215.
- Paul et al. 1977 – I. Paul, D. Popa, Fr. Weinrich, *Noi propuneri privind sistematizarea evidențelor științifice muzeale*, în *Studii și comunicări*, 20, *Arheologie-istorie*, Muzeul Brukenthal Sibiu, 1977, 303-309.
- Popovici et al. 2002 – D. Popovici, A. Bălășescu, C. Haită, V. Radu, A.M.F. Tomescu, I. Tomescu, *Cercetarea arheologică pluridisciplinară. Concepte, metode și tehnici*, București, 2002.
- Randoin et al. 2000 – B. Randoin, D. Popovici, Y. Riolland, *Metoda de săpătură și înregistrare a datelor stratigrafice într-un sit pluristratificat: tell-ul neo-eneolitic de la Hârșova*, în *Cercetări Arheologice*, XI, I, 199-234.
- Richards, Robinson 2000 – J. Richards, D. Robinson (edit.), *Digital Archives from Excavation and Fieldwork: Guide to Good Practice*, Second Edition, 2000, <http://ads.ahds.ac.uk/project/goodguides/excavation>
- Spence 1990 – C. Spence, *Archaeological Site Manual*, London, 1990.
- Standard 2001 – ***, *Standard and Guidance*, IFA, 1994. Revised, September 2001, <http://www.archaeologists.net/modules/icontent/index.php?page=15>
- Thompson 2001 – A. Thompson, *Caring for Archeological Archives*, 2001, <http://www.surreymuseums.org.uk/staff/arch.htm>.

ANEXA I

ARHIVA DE SIT

(după MAP2 1991; GSPAA 1998; Brown, Perrin 2000; Standard 2000; Thompson 2001)

Nr. index	Seria (Clasa) documentelor	Conținutul documentelor
1.1	Planul de cercetare	<p>Reprezintă un document care însumează date preliminare obținute în faza de investigare/evaluare de cabinet și de teren și stabilește direcția de cercetare prin:</p> <ul style="list-style-type: none"> - descrierea ariei sau a sitului care urmează să fie investigat (aceasta presupune localizarea și delimitarea pe hartă, stabilirea sistemului de coordonate, întocmirea planului de ansamblu și de detaliu cu elemente de planimetrie și nivelment; precum și stabilirea perioadei, a tipului și a stării de conservare a sitului; - raportarea la cercetările/săpăturile anterioare (realizarea unui scurt istoric al cercetărilor prin consultarea surselor bibliografice, a eventualelor baze de date, a materialelor cheie și a documentației); - întocmirea memoriului justificativ, care urmărește relevarea importanței sitului și, prin aceasta, motivarea și necesitatea cercetării. - definirea obiectivelor, și a metodelor și strategiilor de realizarea a cercetării; - stabilirea resurselor și definitivarea programării (stabilirea membrilor echipei, a echipamentului, a cantității și tipului de muncă prin devizul tehnic; planificarea timpului alocat cercetării, estimarea costurilor și a bugetului necesar prin devizul economic); - propunerea metodologiei pentru etapa post-săpătură; - stabilirea modului de depozitare a materialului și a documentelor rezultate în urma cercetării; - propunerea modalităților de publicare și diseminare a rezultatelor cercetării.
1.2	Documentația topografică	<p>Reunește toate documentele originale rezultate în urma ridicărilor topografice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - planul topografic general (de ansamblu); - planul topografic de detaliu; - date topografice (elemente de planimetrie și nivelment) sub formă tabelară.
1.3	Documentația privind prospecțiile arheo-geofizice	<p>Cuprinde documentele originale generate de prospecțiile arheo-geofizice:</p> <ul style="list-style-type: none"> - hărți/profile magnetometrice; - hărți/profile de rezistivitate; - fișe de prospecții magnetometrice; - fișe de rezistivitate; - alte documente rezultate în urma oricăror altor investigații de tip arheo-geofizic.
1.4	Jurnale/carnete de săpătură	<p>Deși în Occident rolul lor a scăzut ca urmare a folosirii cu predilecție a fișelor tip de înregistrare, considerate a fi mult mai obiective, totuși, la noi jurnalele sunt importante pentru că însumează informații care nu sunt prevăzute în structura fișelor.</p>

		ca de exemplu: un scurt rezumat al zilei de muncă, observații privind suprafața cercetată, speculații, ipoteze ⁴³ . Atunci când nu există posibilitatea depunerii lor în original, jurnalele/carnetele de săpătură vor fi transcrise și/sau multiplicat.
1.5	Documente de conservare-restaurare pe sit	Reprezintă fie jurnale, fie fișe standard de conservare-restaurare pe șantier, în care se consemnează modalitatea de săpare, de restaurare, de curățire și de conservare <i>in situ</i> , precum și intervențiile realizate pe piese mobile. Pe fișe sau în jurnale se notează starea pieselor în momentul descoperirii, piesele care intră în tratament provizoriu, precum și operațiile efectuate, materialele folosite și rezultatele obținute.
1.6	Fișe de sit/periegheză	Fișe standard care permit nu doar localizarea și descrierea detaliată a unui sit arheologic, ci și culegerea datelor preliminare necesare prospecțiilor arheo-geofizice sau altor tipuri de investigații și regăsirea informațiilor rezultate în urma perieghezelor. În mod obișnuit, ele cuprind: <ul style="list-style-type: none"> - informații privind localizarea sitului; - date geo-morfologice și topografice; - tipul sitului; - tipul de investigații și/sau analize întreprinse; - prezența sau absența materialelor, tipul și cantitatea acestora; - încadrarea cultural-cronologică; - referințe la fotografii, bibliografie; - în cazul perieghezelor se precizează condițiile în care s-a făcut colectarea (vremea, suprafața solului) și se localizează pe plan unitățile de colectare.
1.7	Documente de înregistrare stratigrafică	Documente standard concepute pentru o înregistrare rapidă, obiectivă și cât mai completă a informațiilor furnizate de săpătură. Acestea sunt: <ul style="list-style-type: none"> - Fișe de context sau de unitate stratigrafică⁴⁴, care conțin următoarele date: <ul style="list-style-type: none"> - numărul unic al contextului și relația stratigrafică cu alte contexte; - tipul contextului (pozitiv, sub formă de depuneri verticale sau negativ, sub formă de adâncituri/excavații); - descrierea contextului (textură, culoare, compoziție, dimensiune, forma în plan, orientare, înclinare etc.); - caracterul/tipul de activitate care a generat contextul (construcție, ocupație, distrugere, formație naturală, nivelare, amenajare, umplutură⁴⁵); - interpretarea/ discuțiile privind atribuirea și semnificația; - trimiteri la fotografiile sau desenele în care apare

⁴³ Barker 2001, 168

⁴⁴ Deși cei doi termeni definesc micro-elementul unei stratigrafii și baza sistemului de înregistrare în săpătură, utilizarea lor diferită este determinată de filiera de pătrundere, englezească sau franțuzească, în mediile arheologice românești. Astfel, pentru cercetătorii britanici prin *context* se înțelege orice „acțiune simplă care lasă o urmă pozitivă sau negativă în cadrul secvenței stratigrafice”, Spence 1994, 7. Pentru echipa de specialiști francezi și români, care cercetează situl pluristratificat de la Hârșova, a fost preferat termenul de *unitate stratigrafică*, desemnând „cea mai mică unitate stratigrafică vizibilă cu ochiul: atomul arheologic”, rezultat al „unei activități umane oarecare”, Randoin et al. 2000, 201, Popovici et al. 2002, 9.

⁴⁵ Randoin et al. 2000, 207; Popovici et al. 2002, pl.1a-b

		<p>contextul;</p> <ul style="list-style-type: none"> - note privind materialele descoperite și probele prelevate. <p>- Fișe de complex ⁴⁶, cuprind aproximativ aceleași rubrici ca și fișele de context:</p> <ul style="list-style-type: none"> - numărul unic al complexului și poziția sa stratigrafică; - tipul complexului (pozitiv sau negativ); - descrierea complexului; - numărul de contexte/unități stratigrafice pe care le înglobează; - încadrarea culturală, interpretarea și funcționalitatea; - note privind materialele conținute și prelevările efectuate; - trimiteri la fotografii și/sau desene. <p>Fișele sunt relaționate prin termeni cheie care permit nu doar înlănțuirea și regăsirea rapidă a informației, dar oferă și posibilitatea prelucrării lor digitale.</p> <p>Vezi fișele de mormânt care sunt concepute separat.</p>
1.8	Matrice de contexte/unități stratigrafice ⁴⁷	Reprezintă documente de prelucrare a datelor stratigrafice, constând în reconstituirea grafică, sub formă de diagrame, a relațiilor existente între contextele/ unitățile stratigrafice înregistrate.
1.9	Documente de înregistrare primară a artefactelor	Reprezintă documente tip de inventariere preliminară ⁴⁸ a tuturor obiectelor descoperite în timpul săpăturii sau a periegezei, pe baza cărora se va alcătui catalogul final de descoperiri sau fișele analitice de evidență. Obiectele sunt înregistrate pe contexte/unități stratigrafice sau pe unități de colectare, în cazul periegezelor. Includ următoarele informații: <ul style="list-style-type: none"> - numărul contextului/unității stratigrafice; - încadrarea cultural-cronologică; - materialul din care au fost confecționate artefactele;

⁴⁶ Adoptarea noțiunii de context stratigrafic (unitate stratigrafică) creează unele probleme în înțelegerea termenului *complex* arheologic, cu sensul lui tradițional acceptat. Departajarea semantică dintre cele două concepte este dificilă și pare artificială în sensul că un context poate fi identificat cu un complex. Cele mai recente studii din literatura arheologică românească prezintă *complexul* ca fiind „rezultatul unei activități umane care se concretizează printr-o asociere de cel puțin două unități stratigrafice”, Randoin et al. 2000, 208, Popovici et al. 2002, 11.

⁴⁷ Potrivit principiului stratigrafiei între contexte/unități stratigrafice se stabilesc relații de anterioritate, posterioritate și simultaneitate (contemporaneitate). Cel mai timpuriu context din punct de vedere cronologic va fi întotdeauna „închis” sau „tăiat” de un context ulterior cronologic, de aceea, pe măsura dezvelirii straturilor, fiecare context este înregistrat în mod individual, fiind notat cu un număr de identificare, Spence 1990, 7-10. Deoarece această modalitate de înregistrare a dus la obținerea unui număr foarte mare de date separate, s-a impus adoptarea unui sistem de relaționare a acestor informații. Edward Harris a fost cel care a teoretizat elaborarea unui grafic, cunoscut sub denumirea de „matricea Harris”, prin care este restabilită ordinea depunerii contextelor, pe baza pozițiilor stratigrafice relative, permițând astfel înregistrarea grafică a secvenței. Metoda prezintă inconvenientul că nu poate fi aplicată cu succes decât în cadrul săpăturilor în suprafață, în cadrul secțiunilor cu o lățime medie de 2m (care abundă la noi) relațiile fiind distorsionate, deoarece limitele contextelor nu sunt surprinse întotdeauna.

⁴⁸ În mod normal, înregistrarea materialului parcurge trei niveluri: un nivel al înregistrării primare, corespunzând fazei de șantier; un nivel al înregistrării analitice, asociat fazei de evaluare și cercetare ce urmează oricărei săpături; un nivel al evidenței specializate, corespunzător fazei de aprofundare a cercetării și de publicare. Fiecare nivel, respectiv fază generează un tip specific de documente: fișe de înregistrare primară; fișe analitice de evidență; cataloage analitice și statistice detaliate, după MAP 1991, 16-24; GSPAA 1998, 41.

		<ul style="list-style-type: none"> - denumirea obiectului; - numărul de înregistrare (doar pentru artefactele speciale); - starea de conservare, gradul de întregire (doar în cazul obiectelor speciale); - descrierea decorului, precizarea eventualelor inscripții (doar pentru artefactele speciale); - interpretarea inscripțiilor; - numărul clișeului în raze-X; - descriere/comentarii.
1.12	Fișe de înregistrare a ecofactelor și probelor	<p>Vizează o categorie diversă de materiale și probe de natură biologică și minerală: materii dure animale și probe arheozoologice, probe de sol, sedimentologice și palinologice, probe paleobotanice (carpologice, antracologice etc.), eșantioane dendrocronologice, probe radio-carbon etc. În timpul săpăturii trebuie realizată o înregistrare a tuturor probelor de mediu. Fiecărei probe îi corespunde o fișă de înregistrare, concepută în funcție de specificul eșantionului, care face trimitere obligatoriu la numărul fișei de context corespunzător. În general, fișele de prelevare a probelor cuprind:</p> <ul style="list-style-type: none"> - numărul unic al probei; - identificarea zonei de prelevare, informații asupra contextului/unității stratigrafice; - încadrarea cultural-cronologică; - descrierea depozitului, în cadrul contextului/unității stratigrafice, cu o schiță și elemente de interpretare a stratului; - descrierea metodelor de prelevare; - descrierea/interpretarea probei; - gradul de contaminare; - motivul prelevării; - trimiteri la fotografii, desene, planuri⁴⁹. <p>Pentru înregistrarea materiilor dure animale (os, corn, dentiție, cochilii etc.) sunt concepute fișe speciale cu următoarea structură de bază:</p> <ul style="list-style-type: none"> - numărul contextului/unității stratigrafice; - cuantificarea primară pe baza greutateii; - gradul de fragmentare; - numărul de fragmente; - metoda de colectare; - gradul de conservare; - categoriile de material recoltat.
1.13	Registrul probelor de mediu	<p>Cuprinde informații privind toate eșantioanele prelevate în timpul săpăturii:</p> <ul style="list-style-type: none"> - numărul contextului; - numărul probei; - tipul probei.
1.14	Fișe de înregistrare a oaselor umane (scheletelor)	<p>Deși resturile umane intră în aceeași categorie a materialelor nonculturale sau a ecofactelor, descoperirea lor, mai ales în cadrul unor amenajări speciale de genul mormintelor, este de o importanță majoră pentru arheologi, motiv pentru care li se acordă o atenție specială. Pentru ca studiile antropologice să fie eficiente, au fost stabilite reguli stricte de colectare-împachetare și de înregistrare a oaselor umane. Ele ar trebui să structureze următoarele date:</p> <ul style="list-style-type: none"> - numărul mormântului (complexului) care cuprinde scheletul;

⁴⁹ Spence 1990; Popovici et al. 2002, pl. 5-12.

		<ul style="list-style-type: none"> - numărul contextului/unității stratigrafice cu care sunt identificate resturile umane; - alte contexte/unități stratigrafice cu care este relaționat scheletul și care alcătuiesc, împreună cu acesta, complexul (de exemplu groapa mormântului, umplutura mormântului, eventuale urme ale sicriului, ciste de piatră etc.) și punerea lor în matricea stratigrafică; - tipul de înmormântare; - o diagramă tipărită a scheletului uman pe care sunt marcate oasele existente în momentul înregistrării, precum și modalitatea de colectare și împachetare a acestora; - descrierea scheletului cu atitudinea corpului și a diferitelor părți ale acestuia (cap, membre superioare și membre inferioare), starea de conservare, alte trăsături caracteristice; - precizări privind obiectele direct asociate cu resturile umane (tipul, localizarea față de schelet, coordonate, nivel etc.); - referințe la probele luate de lângă schelet; - trimiteri la fotografii, desene și planurile cu coordonatele scheletului (mormântului).
1.16	Lista cutiilor cu materiale și eșantioane	Ultima versiune a listelor privind cutiile cu materiale și eșantioane rezultate în urma săpăturii sau a cercetării de teren.
1.17	Desene	<p>Este recomandat ca toate desenele originale (planuri, grundis-uri, profile etc.) să conțină următoarele informații.</p> <ul style="list-style-type: none"> - codul sitului; - numărul unic al desenului; - titlul desenului sau o scurtă descriere; - scara; - coordonate topografice; - identificarea pe desen a contextului/unității stratigrafice sau a complexului; - o schiță a matricei cu relațiile stratigrafice; - data <p>Materialele utilizate și scara la care sunt realizate desenele ar trebui să fie standard.</p>
1.18	Lista de înregistrare a desenelor	<p>Un registru de evidență completat atât pe hârtie, cât și în format digital, care cuprinde:</p> <ul style="list-style-type: none"> - numărul desenului; - denumirea sau conținutul; - scara.
1.19	Documente fotografice	Toate negativele alb-negru sau color, fotografiile derivate, diapozitivele și fotografiile digitale realizate în timpul cercetării de teren, care au importanță în înregistrarea primară a sitului și completează documentele scrise și desenate. Este recomandat ca majoritatea imaginilor să fie realizate pe suport alb-negru, acesta fiind mai rezistent în condițiile depozitării îndelungate. Fiecare imagine primește un număr de referință, care permite regăsirea sa rapidă și relaționarea cu alte documente.
1.20	Lista de înregistrare a documentelor fotografice	<p>Urmărește nu doar o simplă identificare și ordonare a imaginilor, ci și înregistrarea versiunilor și a derivatelor pe care fiecare imagine le poate avea. Registrul poate fi realizat atât pe hârtie, cât și digital, și ar trebui să conțină următoarele informații de bază:</p> <ul style="list-style-type: none"> - numărul de referință al imaginii; - descrierea imaginii (cu trimitere la numărul contextului/unității stratigrafice sau la numărul de inventar al obiectelor fotografiate, atunci când este cazul); - suportul pe care a fost realizată imaginea sau derivatul

		<p>acesteia (negativ alb-negru sau color; diapozitiv alb-negru sau color; fotografie digitală etc.)</p> <ul style="list-style-type: none"> - data fotografierii; - observații/comentarii.
1.21	Înregistrări audio-video	Toate înregistrările audio-video realizate în timpul cercetării de teren, care conțin date relevante cu privire la aceasta.
1.22	Lista cu înregistrări audio-video	<p>Listă primară cu înregistrările audio-video făcute pe șantier. Ar trebui să cuprindă:</p> <ul style="list-style-type: none"> - numărul de referință al înregistrării; - date despre conținutul înregistrării; - durata înregistrării, cu notarea timpului de început și sfârșit; - data înregistrării; - observații.
1.23	Rapoarte provizorii	<p>Se referă la toate rapoartele provizorii, indiferent dacă sunt publicate sau sunt destinate unei circulații restrânse, care sunt întocmite în urma cercetării de teren:</p> <ul style="list-style-type: none"> - raport preliminar de săpătură; - raport topografic; - raport prospecții arheo-geofizice; - rapoartele specialiștilor pentru diferite tipuri de artefacte; - rapoartele specialiștilor în paleomediu, etc
1.26	Documente diverse/Corespondență	<p>Documente care au legătură cu proiectul sau cu cercetarea de teren propriu-zisă:</p> <ul style="list-style-type: none"> - formular pentru solicitarea eliberării avizului de săpătură și avizul de săpătură; - contracte de cercetare arheologică; - bibliografie etc.

ANEXA II

Arhiva de cercetare

(după MAP2 1991; GSPAA 1998; Brown, Perrin 2000; Standard 2000; Thompson 2001)

Nr. index	Seria (Clasa) documentelor	Conținutul documentelor
2.1	Raportul de evaluare post-săpătură ⁵⁰	<p>Constituie o evaluare obiectivă a materialelor descoperite și a datelor înregistrate pe șantier, cu stabilirea potențialului oferit de acestea pentru cercetările viitoare. Raportul de evaluare post-săpătură ar trebui să cuprindă:</p> <ul style="list-style-type: none"> - obiectivele originale ale cercetării; - un rezumat al rezultatelor săpăturii, cu caracterizarea cantității și calității materialelor și a datelor furnizate de sit; - un bilanț al potențialului oferit de materialele și datele furnizate de sit; - recomandări privind depozitarea și durata depozitării materialelor și a datelor <p>Evaluarea diferitelor tipuri de artefacte; a ecofactelor și probelor de mediu; a operațiilor de conservare-restaurare etc. se poate formula în rapoarte sumare, specializate.</p>
	Planul actualizat al cercetării	<p>Reprezintă un document important pentru stabilirea finalităților și strategiilor pentru programul de analiză, precum și resursele necesare pentru arhivarea documentelor rezultate în această fază. În mod normal, ar trebui să cuprindă:</p> <ul style="list-style-type: none"> - preliminarii cu un rezumat al obiectivelor inițiale ale proiectului de cercetare, stabilite în planul original și un rezumat al rezultatelor cercetării până în prezent; - rezumat al potențialului oferit de sit prin materialul cu o importanță deosebită și cel care merită să fie publicat și în afara raportului de săpătură (cu prezentarea succintă și explicarea acestui material); - scopuri și obiective care vizează atât proiectarea cercetării post-săpătură cât și publicarea și prezentarea rezultatelor; - metodele prin care vor fi realizate finalitățile proiectului; - resursele și programul (staff-ul și echipamentul, detalii privind planificarea temporală, bugetul alocat).
2.7	Documente analitice asupra contextelor	Informații privind contextele, revizuite și corectate în timpul analizei.
2.8	Documente analitice privind stratigrafia	Oferă informații despre relațiile stratigrafice și cronologice ale sitului. Pe baza matricelor de contexte realizate pe sit și a altor tipuri de documente (desene cu planuri, profile, fotografii) se realizează diagrame de "punere în secvență", "fază" și "perioadă" ⁵¹ .
2.9	Documente analitice ale materialelor	<p>Reprezintă documente analitice de evidență a materialelor arheologice clasificate în:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Fișe de înregistrare a materialului special (Fișe de obiect) cu următoarele informații: - codul sitului;

⁵⁰ Această serie de documente, ca de altfel și planul actualizat al cercetării, își găsește mai greu corespondent în arheologia românească, conform MAP2 ele fiind generate de faza a treia a unui proiect arheologic, respectiv faza de evaluare post-săpătură, care urmărește stabilirea potențialului sitului, prin datele înregistrate, în vederea cercetărilor viitoare și pentru publicare, MAP2, 1991, 18)

⁵¹ Randoin et al. 2000, 216-218; Popovici et al. 2002, 13-15, pl. 4

		<ul style="list-style-type: none"> - numărul de context; - numărul de inventar al obiectului; - descoperirea piesei (locul descoperirii, coordonate topostratigrafice, condițiile descoperirii, descoperitorul); - caracterizarea obiectului; - reproducerea fotografică sau desenată a obiectului; - datarea obiectului (încadrare culturală, cronologie relativă, cronologie absolută), în paralel cu rubrica de analogii; - starea piesei (conservare-restaurare, analize); - circulația piesei și regimul ei; - bibliografie. <p>- Documente de înregistrare a materialului comun. Reprezintă o evidență analitică-statistică a diferitelor tipuri de artefacte comune cu distribuția lor cronologică. Cuprind informații privind: denumirea artefactului, starea de conservare, numărul de fragmente și numărul estimativ al obiectelor corespunzătoare acestor fragmente, încadrarea tipologică a obiectului, materialul din care sunt confecționate obiectele, contextul descoperirii, încadrarea cultural-cronologică etc.).</p>
2.10	Documente privind conservarea-restaurarea	Documente de evidență a procedurilor de conservare-restaurare efectuate pe diverse materiale arheologice. Pe lângă fișele de restaurare, acestea pot fi jurnale de restaurare, memoriile de restaurare ⁵² .
2.11	Raze-X/Alte analize materiale	Clișee cu radiografii X realizate în timpul analizei sau al operațiunilor de conservare. Alte buletine de analiză a materialelor efectuate în scopul restaurării.
2.12	Documente analitice privind ecofacte și probele de mediu	Date cu privire la ecofacte și probe de mediu revizuite sau actualizate în timpul analizei.
2.14	Documente analitice ale oaselor umane	Date cu privire la oasele umane revizuite sau actualizate în timpul analizei.
2.15	Documente analitice ale oaselor animale	Date cu privire la oasele animale revizuite sau aduse la zi în timpul analizei
2.17	Desene	Desene ale materialelor supuse analizei/cercetării, precum și versiunile revizuite, transcrise, completate ale desenelor de sit originale.
2.18	Catalog desene	Indexuri ale tuturor desenelor proiectului.
2.19	Documente fotografice	Toate imaginile realizate în timpul fazei de evaluare și de analiză (artefacte, ecofacte, mostre etc.). Obligativu acestea vor conține o scară, pentru stabilirea orientativă a dimensiunilor.
2.20	Registrul imaginilor	Reprezintă documentul final cu indexurile tuturor imaginilor realizate pe parcursul întregii cercetări arheologice, din etapa ante-săpătură până la analiza post-săpătură. Ar trebui să cuprindă următoarele informații: <ul style="list-style-type: none"> - numărul de referință al imaginii; - descrierea imaginii (cu trimitere la numărul contextului/unității stratigrafice sau la numărul de inventar al obiectelor fotografiate, atunci când este cazul); - suportul pe care a fost realizată imaginea sau derivatul acesteia (negativ alb-negru sau color; diapozitiv alb-negru sau color; fotografie digitală etc.); - data fotografierii; - observații/comentarii.

⁵² Florescu 1994, 138-139

2.24	Rapoarte analitice	<p>Rapoarte rezultate din însumarea informațiilor generate de faza de cercetare/analiză și care reprezintă textul de bază pe baza căruia va fi pregătită publicarea finală. Cuprind:</p> <ul style="list-style-type: none"> - descrierea sitului cu interpretarea stratigrafiei și ilustrarea sa prin hărți, planuri, grundis-uri; - rapoartele privind artefactele (textul complet, însoțit de ilustrația necesară a acelor artefacte selectate pentru analiză) - rapoarte privind ecofactele și probele de mediu; - alte rapoarte rezultate în urma cercetării interdisciplinare.
2.25	Raportul final	<p>Raportul text detaliat al proiectului arheologic sau al șantierului care urmează să fie publicat. Ar trebui să cuprindă următoarele informații:</p> <ul style="list-style-type: none"> - localizarea sitului (inclusiv cu nomenclatura topografică a trapezului și coordonatele topografice) și descrierea sumară a acestuia; - componența colectivului de cercetare cu precizarea responsabilităților membrilor; - scurt istoric al cercetărilor; - relațiile cu zonele învecinate; - obiectivele cercetării așa cum au fost ele prevăzute în schița proiect de săpătură și schița proiect actualizată - descrierea tehnică a cercetării cu metodele folosite, organizarea muncii și perioada în care a fost efectuată; - prezentare sumară a rezultatelor investigațiilor (atât a celor ante-săpătură, din timpul săpăturii, cât și post-săpătură) și scurtă descriere a descoperirilor; - rezumat al conținutului arhivei de șantier, localizarea ei și posibilitățile de consultare; - încadrare cultural-cronologică; - concluzii.

SOME ASPECTS CONCERNING ARCHAEOLOGICAL DATA MANAGEMENT: ARCHAEOLOGICAL ARCHIVES (I)

Abstract

The need for organizing the archaeological archives appeared – both in Romania and in Western Europe – following the increase in the research activities and, consequently, in the number of archaeological data.

Far from being considered just a final storage place for information, archaeological archives are seen as a stage of the cycle of information gathering and reuse. A well-organized archive, apart from preserving data, provides the basis for further research and allows quick access to information, both for specialists and for the general public.

However, the methods used for information recording and management in Romania are much behind the standards used in Western Europe, where the first guides and procedures were adopted more than 10 years ago. Therefore, it is very important to settle the bases for organizing coherent and functional archives in the Romanian archaeology as well.

The present paper offers an example of such an archive, starting from the model provided by ICA (International Council on Archives) and CFA (English Heritage Centre for Archaeology) for the description of archives and from the model of museum archives used in Romania.

Without trying to claim that we have solved the many problems concerning the management of archaeological information, we hope this paper will trigger a series of debates among Romanian archaeologists and will lead to the establishing of specific standards for organizing archaeological archives in our country as well.

List of illustration

Figures:

- Fig. 1 - Relationship between archaeological information and archaeological research
Fig. 2 - Multilevel description model of archaeological archive (after ICA – ISAD(G) 2000 and CFA – Brown, Perrin 2000)

Table:

- Tab. 1 - Hierarchical description levels of archaeological archives (after MAD2 1991, ISAD(G) 2000; Brown, Perrin 2000)
Tab. 2 - Registration series of site archives and research archives

Appendix:

- App. 1 - Description of site archive series (after MAP2 1991; GSPAA 1998; Brown, Perrin 2000, Standard 2000, Thompson 2001)
App.2 - Description of research archive series (after MAP2 1991; GSPAA 1998; Brown, Perrin 2000; Standard 2000; Thompson 2001)